

For wider streets
Vote Conservatives

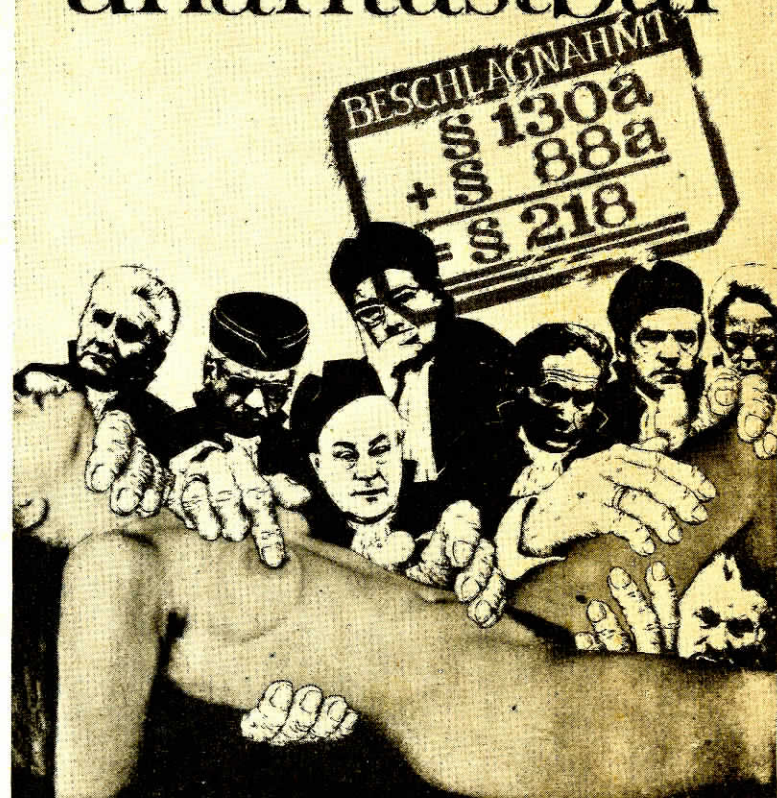

Unternehmer!

Macht euch die Erde untertan
Und Gott segnete sie und sprach zu ihnen: Seid fruchtbar und mehret euch und füllet die Erde, und macht sie euch untertan, und herrschet über die Fische im Meer, und über Vögel unter dem Himmel, und über alles Tier, das auf Erden leucht.

Das Bundesverfassungsgericht beruft sich bei der Ablehnung der Fristenlösung auf den Artikel I, Abs.1 des Grundgesetzes:
Die Würde des Menschen ist unantastbar

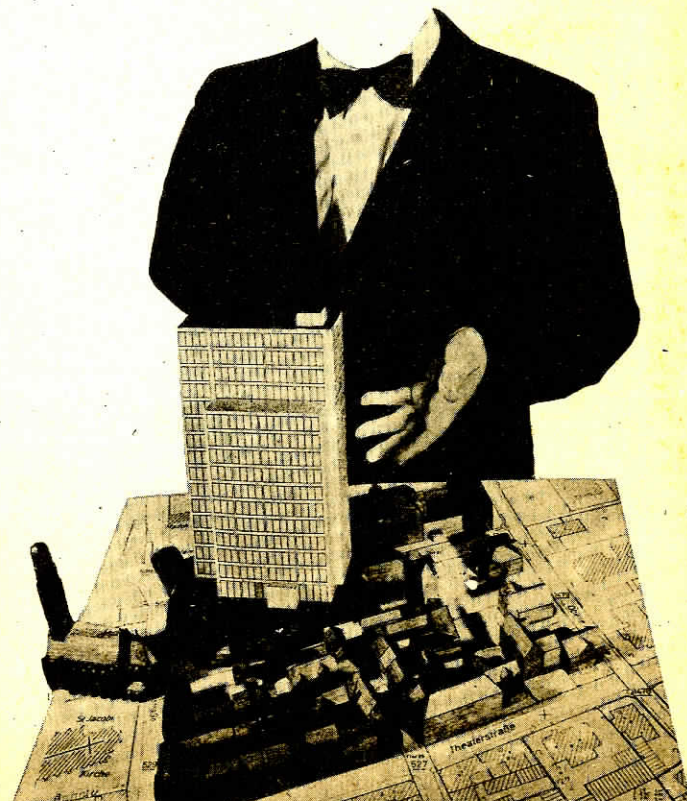
STOP. GEMEENTELIJK. VAN. BELEID. DAPPERBUURT!

kom naar de buurtvergadering met:
in ons huis zeeburgerdyk 23 op:
22 juni s'avonds 8uur

Eigentum verpflichtet zur Ausbeutung

Grundgesetz Artikel 14 (Neufassung)

KIJKIUIT!

kiezen is een keuze

Een tentoonstelling over het politieke affiche. Daaronder verstaan wij alle gedrukte of geschreven politieke propaganda die in het openbaar wordt angeplakt en niet kleiner is dan 20 bij 30 cm. De politieke affiches die tentoongesteld worden zijn allemaal van de laatste vijf jaar en afkomstig uit ongeveer dertig landen. Wij hebben niet geprobeerd om zo veel mogelijk landen bijeen te brengen, wel zo veel mogelijk verschillende soorten landen: Westerse democratische staten, Oost-Europa, derde-wereld landen, landen in revolutionaire-of overgangssituaties, landen die direkt betrokken zijn bij internationale spanningen enz. enz.

De bedoeling van de tentoonstelling is om bij de grote verscheidenheid van landen en affiches bepaalde overeenkomsten te laten zien, en ook bepaalde verschillen, die in alle landen tussen de verschillende soorten van affiches op te merken zijn. Je kunt globaal drie hoofdgroepen onderscheiden:

- 1) portretten van **politieke leiders, idolen en staatshoofden**
- 2) propaganda van **politieke partijen, en officiële instellingen**
- 3) propaganda van **niet-officiële organisaties, aktiegroepen, bevrijdingsbewegingen**

Wij hebben ook gelet op bepaalde thema's die steeds terugkeren. Voorbeelden zijn symbolen, nationale en ideologische, het realisme in de affiches uit Rusland, Oost-Europa en China, het reclamebureau-karakter van de verkiezingsaffiches in West-Europa, Noord-Amerika en Japan. En natuurlijk hebben wij er actuele politieke kwesties in gebracht. De verkiezingsstrijd van vorig jaar in Duitsland en nu in Nederland. De tegenstellingen Israël, Arabische landen, Palestijnen. Het politieke affiche is tenslotte in de eerste plaats een strijdmiddel.

De samenstellers

Een aanplakbiljet zegt het woordenboek. En het voegt er aan toe: afficheren is aanplakken en met de nadruk iets mededelen. Daarmee hebben we al drie kenmerken van de affiche te pakken: 1) **aanplakken, bevestigen** 2) **informatie** 3) **nadruk** Een vierde kenmerk voegen wij er direkt bij: een affiche richt zich tot **het publiek** Dat betekent dat het aanplakken in het **openbaar** gebeurt, op straat of in de verlengstukken van de straat: trams, treinen, stations, stadions enz. Als een verklaringsgrond van het feit dat de affiches in Nederland vóór en rond 1900 in vergelijking met het buitenland in aantal en in kwaliteit gering waren is zelfs op het karakter van de Nederlandse straat in die tijd geweest: Nederland kende in die jaren geen boulevards en weinig grote drukke pleinen, waar affiches als blikvangers werken. Blikvanger het geeft aan dat de affiche meer is dan de mededeling alleen, dat er nadruk bij hoort. Als mededeling is het aanplakbiljet al heel oud. In Thebe, een van de hoofdsteden van het oude Egypte, heeft men mededelingen op papyrusrollen gevonden over weggelopen slaven. Nu kan men zeggen dat elk aanplakbiljet, door het feit alleen dat het aangeplakt of opgehangen wordt, de aandacht vraagt en dus al meer is dan alleen maar een mededeling. Maar dat is toch te mager om van een aanplakbiljet een affiche te maken. Het affiche moet er uitspringen.

Buitengewoon Staatsblad

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

(No. 1) Besluit van den 21 Mei 1885, houdende ons Staatsrechtelijk Testament:

Wij Willem de laatste, bij de gratie Gods Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz. enz.

Op de voordracht van den Raad van Ministers, van 11 Mei 1885,

Overwegende, dat Wij, Ons einde voelende naderen, zooveel mogelijk wenschen goed te maken, alle ongerechtigheden, kuiperijen en knoerijen, door Ons of in Onzen naam bedreven, geduld of bestendig, ten einde, zoo mogelijk, Onze zondige ziele hier namaals te redden uit de klauwen des Satans;

•Hebben goedgevonden en verstaan:

1o. Met het oog op de diepe ellende waarin het volk is gedompeld, **afstand te doen van ons jaarijksch tractement van f600.000**, zoomede van de inkomsten uit de Domeinen, en van al wat verder uit het zweet en bloed der arbeiders afdruppelde op Ons en Onze bedorven hofhouding.

2o. **Vrede te sluiten met Atjeh, af te schaffen het staande leger en in te voeren Algemeene Volkswapening;**

3o. Alle vroegere besluiten en benoemingen in te trekken, ten einde een eind te maken aan de familie-regering van Onze vriendjes;

4o. **Afstand te doen van de Kroon voor onze nakomelingen;**

5o. **Te ontbinden de beide Kamers der Staten-Generaal en een beroep te doen op het geheele Nederlandsche Volk ter beslissing over den Regeeringsvorm en ter verkiezing van nieuwe Kamers;**

6o. Met een diep gevoel van schaamte Onzen nederigen dank te brengen aan het lieve Nederlandsche Volk, dat zoo geduldig en lankmoedig Ons met Onze familie en verderen nasleep heeft gevoed en onderhouden!

Al onze Ministers zijn belast met de uitvoering van dat besluit, dat door een buitengewoon Staatsblad ter kennis van het volk zal worden gebracht.

KARLSBLAD, 23 Mei 1885.

WILLEM.

De Ministers,
HEEMSKERK.

's-Gravenhage, ter Algemeene Landsdrukkerij

APPEL AUX RICHES

PAR

UNE RÉUNION DE PATRIOTES.

Citoyens,

Un ouragan populaire vient d'abattre un trépas ruiné par le mépris et souillé d'exécès; l'Ouvrier victorieux, donnant un sublime démenti à ses détracteurs, s'est arrêté sur les barricades pour rétablir l'ordre et ramener l'union entre tous les enfants de la France: ayez confiance! le premier cri des vainqueurs est l'oubli et le pardon; votre vie et vos fortunes sont en sécurité! témoignez votre estime et votre reconnaissance à des frères jusqu'alors disgraciés et depuis longtemps si dignes de jouir des droits qu'ils viennent de conquérir au prix de leur sang! Que les nombreuses commandes que nous vous prions de donner fassent ouvrir de suite les ateliers! Donnez des fêtes, étalez votre luxe, distribuez des secours aux infirmes, du travail aux valides; point de pauvres chez nous, mais point de paresseux.

Au nom de la Patrie, secondez-nous; les rois sont perdus, les hommes sont frères, les peuples sont amis.

Le Secrétaire de la Réunion,

EMBART-LATOUR,

Employé des Postes.

Der Arbeiter- und Soldatenrat.

München, Deutschland, 1. November 1918, nach 11 Uhr

Bewohner Münchens!

Unter dem fürchterlichen Druck innerer und äußerer Verhältnisse hat das Proletariat die Fesseln mit gewaltiger Anstrengung zerissen und sich insbedeutend befreit!

Ein Arbeiter- und Soldatenrat ist gegründet, der die Regierung in sicherer Hand hat.

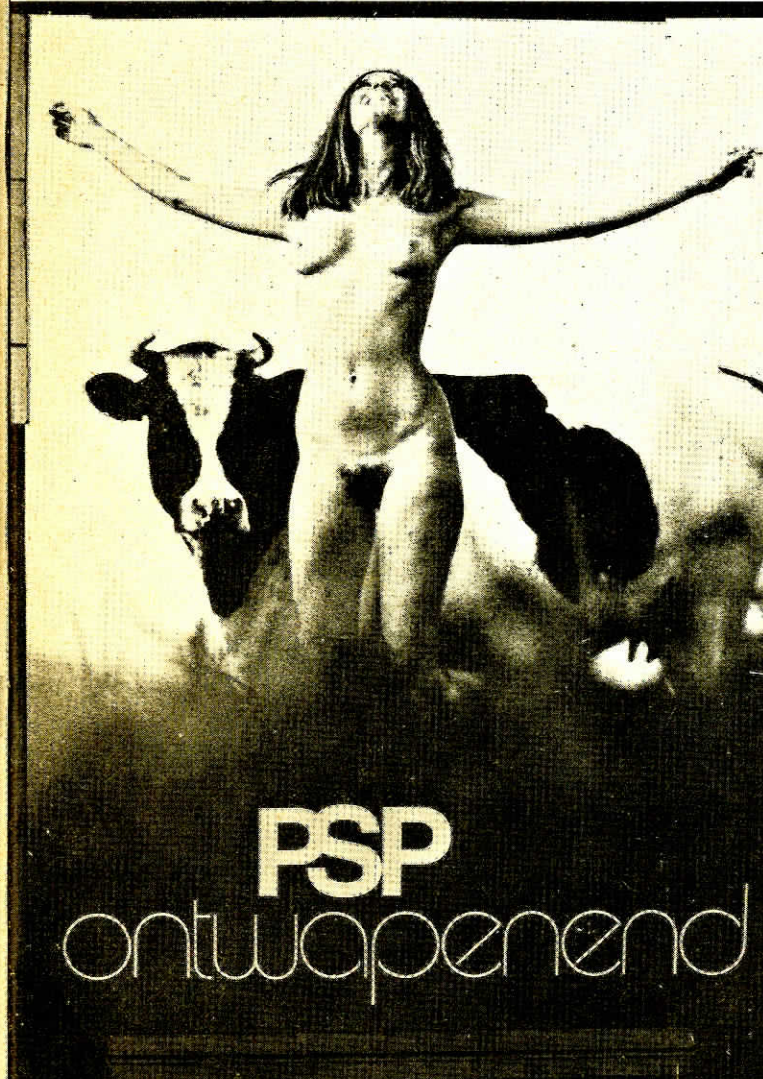
Arbeiter Münchens, Bürger Münchens! Ihr müßt zu dem neugebildeten Arbeiter- und Soldatenrat, der Euch Liebe bringt und Befreiung von elendem Druck und jeder Dynastie, wo sie auch sei, volles Vertrauen haben und Euch willig den Anordnungen fügen.

Wohlet Eure Ruhe so wie wie Euch und Euer Leben schützen! Es lebe der Frieden!

Treuer mit der Dynastie!

Der Arbeiter- und Soldatenrat.

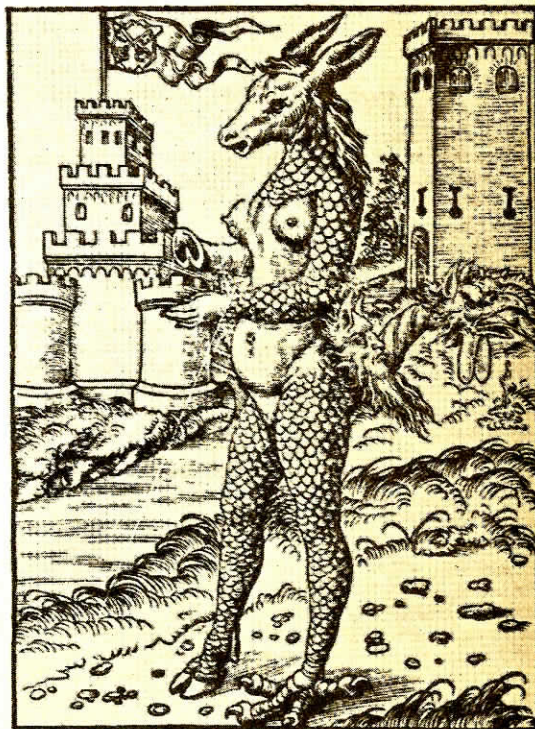
Het moet uit zichzelf al opzien baren. Het is dan ook geen wonder dat het beeld-aspect van het affiche belangrijker is dan de tekst en dat bij de goede affiche beeld en tekst een eenheid vormen en elkaar versterken. De zeer geslaagde PSP-affiche "Ontwapenend" is er een mooi voorbeeld van. Het naakte meisje, de politieke partij zelf en de affiche zelf zijn "ontwapenend". Toch kan ook een affiche volledig uit tekst bestaan. Een voorbeeld is de verkiezingsaffiche van D'66 uit 1966 met alleen maar tekst in kleine letters, het hele programma van de partij. Tussen de andere partijaffiches waarop niet veel meer dan nummers en letters stonden was het een blikvanger. De mensen stonden stil om het te lezen. Een van de eerste Nederlandse politieke aanplakbiljetten met alleen tekst leidde zelfs tot vervolgingen. In 1885 plakten de socialisten in Den Haag een Buitengewoon Staatsblad aan, waarin koning Willem III, die Willem de Laatste werd genoemd, afstand deed van al zijn rechten en het volk vergiffenis vroeg voor al zijn misdadingen en verkwisting. Ook de aanplakbiljetten met alleen maar tekst van proklamaties, bekendmakingen enz. in revolutionaire- en oorlogstijden, vallen volledig onder de omschrijving "met nadruk iets mededelen". In de negentiende eeuwse revoluties, 1830, 1848 en de Commune van Parijs in 1871 speelden deze "muralles" een grote rol. Affiches voor politieke vergaderingen bevatten eveneens vaak alleen tekst. "Echte" affiches zouden wij het Buitengewoon Staatsblad en de meeste muralles toch niet willen noemen. Er ontbreekt iets aan, dat wij het vijfde - en misschien wel het belangrijkste - kenmerk van het affiche zouden kunnen noemen: **de affiche brengt een boodschap over** Heel duidelijk

PSP
ontwapenend
nummer 1

is dat voor de verkiezingsaffiches: stem op partij nummer zoveel. Nummer en naam van de partij en het gezicht van de lijststaanvoerder schreeuwen de kijker doorgaans van het affiche toe. Ook bij affiches van actiegroepn enz. is het duidelijk. **Doe mee aan de actie** Boycot bepaalde waren. Zelfs de affiches, ^{zoals} die over Zuid-Afrika met alleen informatie over de feitelijke verhouding tussen blank en zwart bevatten de boodschap: doe er wat aan. Iedereen vragen iets te doen, actief te zijn. Historisch is dat een vrij nieuw verschijnsel, dat zo'n honderd jaar geleden begon. Met de gedachte van de democratie, recht om mee te praten, om mee te beslissen. Het affiche is even oud. Er is verband tussen deze dingen. Het affiche vond zijn oorsprong echter niet in de politiek. De economie ging voorop. Het ontstaan van massaproductie van consumptieartikelen had tot gevolg dat de producent, de maker van de produkten, niet meer wachtte tot de koper bij hem kwam maar zelf op zoek ging naar kopers. Het ouderwetse uithangbord van winkel en werkplaats, dat bedoeld was om de kopers naar de produkten toe te brengen, werd vervangen door de affiche (en de advertentie), die de produkten naar de kopers bracht, althans onder hun neus zette. Naast de commerciële affiche ontstond het culturele affiche (vaak was dat ook een commerciële zaak).

Cultuur in heel ruime zin van het woord, alle vormen van vrijetijdsbesteding omvattend. Affiches voor boeken en tijdschriften, voor cabarets en theaters, later voor de bioscoop en het toerisme. En zoals de eerste commerciële affiches op advertenties leken, zo leken de eerste culturele affiches dikwijls op vergrote programmabladen. Maar spoedig krijgen ze een heel eigen karakter. Kunstenaars houden zich bezig met het ontwerpen en scheppen van een nieuwe kunstvorm. Toulouse Lautrec is de eerste beeldende kunstenaar wiens vermaardheid vóór alles berust op zijn affiches, de cabarets van Montmartre aan het eind van de vorige eeuw. Hij mengde niet alleen verfkleuren voor het onderwerp, ook de inkt voor de drukker. Zowel de cabarets, Montmartre als de affiches waren nieuwigheden in hun tijd en zij trokken massale aandacht. Al in de vorige eeuw verschenen de eerste boeken over affiches en werden de eerste collecties aangelegd door musea en particulieren. De namen van de beroemdste beeldend kunstenaars zijn dan ook met het affiche verbonden. Om slechts enkele groten te noemen: Picasso, Miro, Kokoschka, Munck en in ons land Jan Toorop en Jan Sluyters.

Naast het commerciële en het culturele affiche verscheen een derde soort. **Het politieke affiche**, het eigenlijke onderwerp van deze tentoonstelling. Wij omschreven het al: alle geschreven of gedrukte politieke propaganda die openbaar wordt geplakt. De voorloper van deze soort is de politieke spotprent, de karikatuur. De oudste politieke spotprenten in ons cultuurgebied komen uit de tijd van de Renaissance in Italië: omstreeks 1480. Zij hadden al een

Im Namen Gottes: Unterdrückte belege über den Sklaven! Im Namen Gottes: Geborne, sei untertänig, 1378 nicht.

ПРОЧЬ С ДОРОГИ!
Die Hellen helfen dem Kapital und betrügen den Arbeiter.

ТЫ

ЗАПИСАЛСЯ
ДОБРОВОЛЬЦЕМ?

YOUR COUNTRY NEEDS
YOU

ZEICHNET
KRIEGSANLEIHE

K.K. PRIV. OESTERREICHISCHE
LAENDERBANK

I WANT YOU
FOR U.S. ARMY
NEAREST RECRUITING STATION

lange traditie achter de rug voordat het moderne affiche ontstond en zij ontleenden hun impulsen en vernieuwingen aan dezelfde gebeurtenissen, politieke strijd, oorlog, revoluties. Bij de eerste generatie van ontwerpers van politieke affiches vinden wij dan ook nogal wat politieke tekenaars. Om ons tot Nederland te beperken: Albert Hahn (sr. en jr.), Jan Sluyters, F. Küper. Ook nu nog bestaat de politieke affiche soms uit een politieke prent zonder meer. (bijv. prentaffiches van Willem en Opland). Bij de karikatuur hoort ook de typerende voorstellingswijze van een groep, een klasse. In de linkse karikatuur en affiche heeft de kapitalist steevast zijn volgevreten pens en zijn dikke sigaar, de arbeider zijn gespierde arm en liefst een opgestroopte mouw. De 'zelfbeeltenis' van de vooroorlogse socialistische partij, de SDAP, in deze stoere arbeider - die ook nu nog het historische beeld van de SDAP sterk bepaalt - was in feite heel weinig in overeenstemming met de werkelijkheid. Wil men die realiteit in beeld brengen dan zou men eerder foto's uit die tijd van bestuurders in hun vergaderlokalen, afgedrukt in de gedenkboeken van de groeiende organisaties, kunnen nemen. De 'linkse' affiches en symboliek waren een stukje zelfbedrog. En dat geldt ook voor sommige hedendaagse 'linkse' affiches die op deze symboliek terugrijpen.

De politieke affiche ontstond in de linkse hoek en kreeg natuurlijk een enorme stimulans door de verkiezingsstrijd die tot het eind van de eerste wereldoorlog in Europa ook een strijd om (algemeen) kiesrecht was. Maurice Richards, die een boek maakte over de affiches tijdens de eerste wereldoorlog 1914-1918, zegt hierin dat in deze tijd het affiche volwassen werd. Het was toen het enige grote massacommunicatiemiddel waarmee men iedereen kon bereiken. Radio en TV bestonden nog niet. De kranten waren nog te weinig pakkend en hun oplage en circulatie was niet zo groot en uitgebreid als thans. Voor het eerst ook hadden de machthebbers, de regeerders, de steun nodig van het gehele volk om de oorlog te kunnen volhouden. Steun in de vorm van geld (leningen), hard werken aan het thuisfront, het hooghouden van de vaderlandse moraal en het in standhouden van de vijandschap tegen de andere partij. In Engeland en de Verenigde Staten bovendien in de vorm van vrijwilligers. Bij het uitbreken van de oorlog bestond in die landen geen dienstplicht. Wij danken er enige beroemde affiches aan, die alle de priemende, op de kijker gericht, vinger gemeen hebben.

Drie andere aspecten van deze oorlogsaffiches zijn nog het vermelden waard, en in zekere zin actueel. Ten eerste de gelijkvormigheid, de geringe verschillen tussen de affiches van de elkaar bestrijdende landen. Wij zien dezelfde onderwerpen, dezelfde symbolen, dezelfde oplossingen, dezelfde slogans, dezelfde details.

А что ты сделал для фронта?
Отдай последнее тем, кто умирает, защищая тебя.

ОМОЛРОСТА.

7
Kasimir Malevich: Wat heb jij voor het front gedaan? Sovjet-Unie 1919 Pagina 6, Oorlogs affiches 1914-1918: J.J. Hebbij je al vrijwillig gemeld? Sovjet-Unie; Uw land heeft u nodig. Engeland; 7 Oorlogs lening, Oostenrijk; Ik wil jou voor het leger, Verenigde Staten.

Ten tweede de leugen in alle affiches. Het gezicht van de oorlog, de werkelijkheid van de doden en de gewonden, de verschrikkingen en het lijden, de angst, ontbreken. Zelfs de vijand wordt doorgaans alleen als laf en vluchtend, niet als gedood, voorgesteld.

In de derde plaats zijn er onder de oorlogsaffiches veel die zeer pakkend zijn, een grote zeggingskracht hebben en dus aan hun doel beantwoorden. Behalve in oorlogstijd, -ook de tweede wereldoorlog heeft een vloed van affiches voortgebracht- heeft het politieke affiche een grote rol gespeeld in allerlei revoluties. We noemen de Russische (1917-1921), de Spaanse burgeroorlog (1936-1939) de Cubaanse (jaren'60), de muurkranten van de Chinese culturele revolutie (1966), de Parijse meirevolutie (1968).

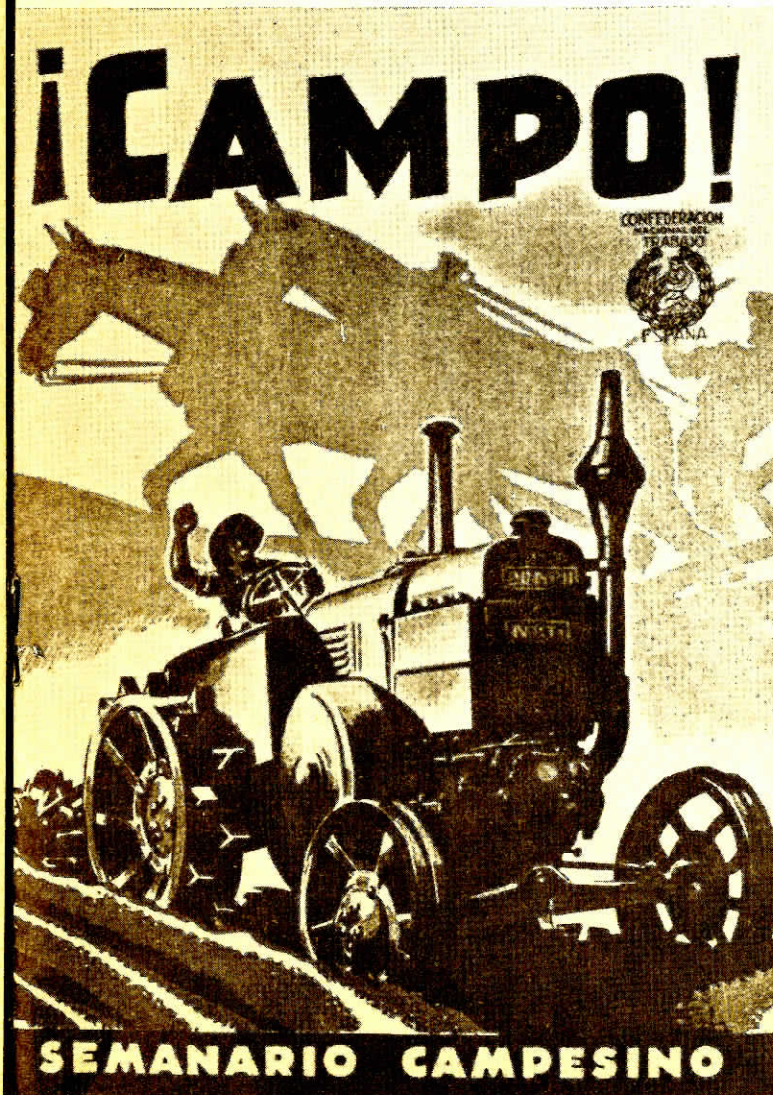

KRIEG UND LEICHEN -IMMER NOCH HOFFNUNG DER REICHEN

Het affiche afficheerde niet alleen de revolutie, maar revolutionariseerde en vernieuwde ook het affiche zelf. Er ging steeds een grote impuls uit van deze revolutie-affiche. Revolutie in de kunst en de techniek gingen evenmin aan het affiche voorbij. Het sterkste voorbeeld is de fotomontage die ook op boekomslagen e.d. werd toegepast, maar vooral een affichekunst werd die in de dertiger jaren een grote en hoge nam. De naam Heartfield is er aan verbonden en de afgelopen jaren is deze fotomontage affiche weer bijzonder populair. Maar van al die krachtige impulsen, van al die kunstenaars-affiches, is maar weinig terug te vinden in de 'officiële' politieke affiches van vandaag, noch in de verkiezingsaffiches

van de politieke partijen, nog in de portrettengalerij van staats- en partijmannen. Men zegt weleens dat dit komt omdat de tijd van het affiche voorbij is, radio en TV hebben de taak grotendeels overgenomen. Dit is op zichzelf wel waar maar het verklaart niets. **De officiële politieke affiche is trouwens niet verdwenen maar vervelend geworden, saai**. Daarnaast bestaan alternatieve affiches, die veelal levendiger zijn, die wel nieuwe impulsen ondergaan. De oorzaak is eerder te vinden in het feit dat het affiche heel gericht moet zijn op een concreet doel, een actie die plaatsvindt, een misstand die bestaat. Een affiche is voor tijdelijk bedoeld. Het goede politieke affiche moet iets uitschreeuwen en de meeste verkiezingsaffiches vallen alleen maar op door nietszeggendheid. Dat is op zichzelf wel begrijpelijk. Bij parlementsverkiezingen probeert men zoveel mogelijk stemmen te krijgen door niemand af te stoten. Het saai van de leuzen op de affiches is dat niemand er eigenlijk tegen is: 'Meer werk', 'Sociale voorzieningen', 'vrijheid', 'welzijn'. Het is allemaal erg mooi, maar niet zo concreet, niet zo tastbaar. Om dan nog wel iets concreets te hebben komt de persoon, de partijleider of lijsttrekker, naar voren. Op steeds meer verkiezingsaffiches komen portretten te staan en die worden steeds groter. Het vervelende is alleen dat ook die gezichten evenveel op elkaar gaan lijken als de leuzen, de letters en de cijfers. De gezichten worden bijgetekend, rimpels verwijderd. Voor de portretopnamen werden de helden gekapt, geschminkt, gefinstrueerd, 'hochgeföhnt' als waren zij fotomodellen. Het resultaat is een onwezenlijk staatsieportret, ver verwijderd van de werkelijke man of vrouw en zeer ver van de

Spanje, omstreeks 1936: landbouw week
Muurkrant tegen het analfabetisme Cuba

aeiou

MURAL DE REVOLUCION

a e i o u

Cuba

Camilo

Fidel

Tú

Yo

ALFABETIZACION I

politieke problemen. De sterke mannen kijken allemaal even ernstig, hardwerkend en politicus-achtig. De affiches zijn het werk van reclame-bureaus en die zitten met de moeilijke opdracht: **geen aanstoot geven maar wel opvallen**

Tussen deze tegenstrijdige eisen wordt het affiche doodgedrukt. Er zijn wel uitzonderingen op deze regel. Kleine partijen hoeven zich niet zo in en aan te passen. Hun affiches spreken soms aan. Sommige affiches vallen de tegenstander aan en dat kan het affiche aantrekkelijker maken dan het eigen programma doet. Het laten zien van de niet-geretoucheerde foto's van de tegenstander(s) kan al een aardig effect hebben. Een Engels affiche geeft er een voorbeeld van. In de Verenigde Staten maakte een affiche van de Democraten grote opgang, waarop een foto van hun tegenstander Nixon stond afgebeeld met als ondertekening de vraag: Zou u van deze man een tweede-hands auto kopen? Het affiche wordt een volstrekte maar heel perfide-leugen als niet een werkelijke tegenstander wordt aangevallen maar er een tegenstander gemaakt wordt. Men denke aan de antisemitische propaganda van de nazis en men bekijkt de racistische affiches op de tentoonstelling. Ook bepaalde anti-communistische affiches in het westen en anti-westerse affiches in het oostblok en China komen hier heel dichtbij, ook al is de tegenstander hier iets reëler. Helaas valt niet te ontkennen dat van dit soort affiches een sterke suggestieve werking kan uitgaan.

In crisis situaties, oorlog, revolutie, zien wij het ook min of meer officiële, weer levend worden. Portugal in 1974-1975 en Spanje nu, zijn er de laatste voorbeelden van. Maar opvallend is ook hoe snel in de verkiezingsaffiches het conformisme weer opduikt: letters, nummers, partijsymbolen, partijleiders en gelijke slogans: eenheid, toekomst, opbouw, jeugd. Kortom, hele'oude' affiches. De Duitse verkiezings-affiches van vorig jaar zijn er typerend. Bij de elkaar op leven en dood bestrijdende partijen kwam men precies dezelfde leuzen, trefwoorden en symbolen tegen: 'Sicherheit', 'Sozial', 'Freiheit', 'Weiter arbeiten an Modell Deutschland', 'Bauen', 'Zukunft', 'Jugend', 'Aus Liebe zu unserem Land'. Met de werkelijke politieke problemen en tegenstellingen had het niets te maken. Men denke overigens niet dat dat typisch Duits is! In alle landen-en bij linkse, rechtse en centropartijen-komt men dezelfde thema's en voorstellingen tegen. Het gelukkige gezin, de consumptie, de prestaties op economisch gebied enz.

Hierboven schreven wij: 'Het affiche richt zich tot het publiek' Maar **het publiek kan niets terugzeggen**. Het kan zelfs bijna niets terug doen; al kan het boze brieven schrijven naar de partij die de affiche heeft uitgegeven of het affiche afscheuren, overplakken of van geschreven commentaar voorzien. Deze laatste reacties komen veelvuldig voor, maar meer door de 'concurrentie' dan door het publiek. Het zou misschien een aardig idee zijn om een politiek affiche te voorzien van een blanco ruimte voor commentaar vanuit het publiek op het affiche, maar ook dat verandert de verhouding niet echt.

Er is namelijk geen dialoog, geen contact bij het ontstaan van het affiche, met het publiek. Dat maakt het affiche eenzijdig en opent de mogelijkheid om het affiche demagogisch te maken. Zelfs in verschillend opzicht: door de feitelijke inhoud, tekst en voorstelling. Maar ook door het snel overnemen;

annexeren van voorbeelden en aspecten in 'alternatieve' affiches door de 'officiële' affiches. Een grappig voorbeeld vormen de affiches van 1966. Op het 'Stem Provo, Kèjje lachen' bij de gemeenteraadsverkiezingen reageerde de KVP enkele maanden later bij de verkiezingen voor Provinciale Staten met affiches in de trant van 'Jé Jé Jé stem KVP' en op de handgeschilderde affiches van Provo antwoordde de CPN met bevriende kunstenaars te hulp te roepen voor haar affiches. In Duitsland en Frankrijk wordt de milieu problematiek 'geannexeerd' op verkiezingsaffiches. Overigens, wat is een 'officieel' en wat is een 'alternatief' niet-officieel affiche? In ons land zijn 'officiële' affiches eigenlijk alleen die welke zijn uitgegeven door de overheid en de overheidsorganen (met als voorbeelden affiches om kindergebitten te sparen of energie te besparen.) Politieke partijen in parlementaire democratische landen zijn particuliere organisaties, geen officiële. Toch zouden wij de verkiezingsaffiches wel tot de officiële affiches willen rekenen. Je zou kunnen zeggen dat zij in ieder geval kritiekloos van het bestaande politieke stelsel uitgaan en het daarmee bevestigen. Met evenveel recht kan je ook zeggen dat veel affiches die zich alternatief voor doen eigenlijk maar schijn-alternatief zijn. Zij zijn anders, maar binnen dit anders even conventioneel en traditioneel in het gebruik van symbolen, karikaturen en typering.

Amsterdamse brug, gemeenteraadsverkiezingen 1966/Amsterdam 1977

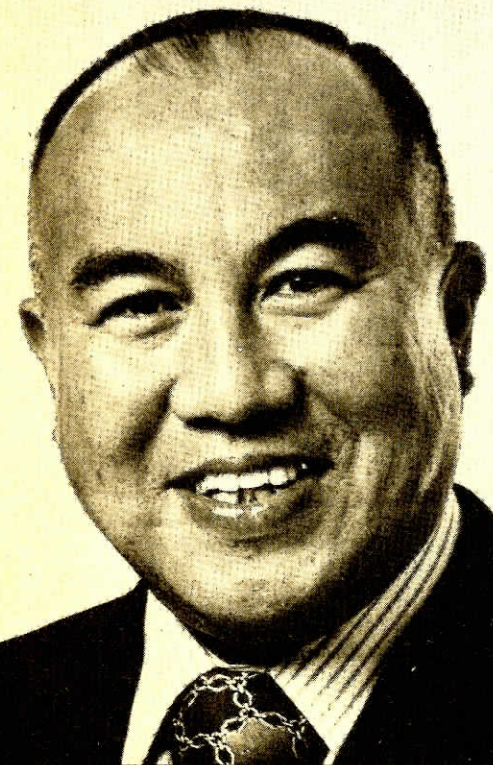
Parteiführerin Margaret Thatcher

„Den Nutzen unseres Volkes mehren. Schaden von ihm wenden und für Freiheit und Gerechtigkeit sorgen. Dafür arbeiten wir weiter.“

SPD

清潔 公平な政治

すずきり 衆議院議員

鈴木やすお

月日 6:30 公明党時局講演会 月日 6:30

Kies de minister-president

Den Uyl lijst 2

PvdA

KIES NU VOOR AMSTERDAM kies PvdA Ed van Thijn

Misschien is het **echte alternatieve affiche**

degene die niet de bedoeling heeft om het gelijk van de makers van de affiche(en de partij of de groep die er achter zit) op de voorgrond te stellen, maar de mogelijkheden van de Kijker om iets aan een concreet probleem te doen.

Maar de bedoeling laat zich niet altijd van het affiche zelf aflezen. In ieder geval zijn de niet-officiële politieke affiches vandaag de dag het interessants. Acties, kleine comités en groepen die iets concreets doen tegen concrete misstanden. Zij zijn even veelvormig als het aantal onderwerpen waarvoor en waartegen actie wordt gevoerd. Informatie, een boodschap, een beroep op de voorbijganger, een schreeuw, het is allemaal aanwezig. Soms, maar heel vaak niet zit er een beroepsontwerper achter. (Kunstenaars van grote naam komt men zelden tegen) Voor deze acties en groepen is het affiche ook van groot belang omdat zij de radio en televisie niet zo gemakkelijk tot hun beschikking hebben. Het affiche wel, en het zeer snel gedrukt en verspreid worden. Als de vrijheid opduikt na een periode van onvrijheid en dictatuur is het affiche een van de eerste verschijningsvormen van die vrijheid. Tijdens de dictatuur zijn de enige uitingsmogelijkheden plakzegels, illegale blaadjes en op muren en straten gekalkte leuzen. Eén affiche op deze tentoonstelling geeft dit prachtig aan: die van de Spaanse socialistische

Duitse verkiezingen 1976, Christen Democratische Unie.

partij (PSOE), uit de illegaliteit opduikend na Franco's dictatuur. Het affiche is een foto van een op de muur geschreven PSOE-leuze. Een affiche tussen niet-officieel en officieel in, maar het is het niet-officiële beeld dat de affiche 'maakt'. En dat symboliseert de huidige toestand van het politieke affiche. **De 'echte' vind je vooral bij de niet-officiële.**

Tot slot dit. Wij zijn niet al te optimistisch geweest over het democratisch karakter van het politieke affiche. De techniek heeft het maken van affiches echter zeer vereenvoudigd. In de eerste wereldoorlog kwam het nog voor dat kunstenaars met loodzware en peperdure lithostenen waar het ontwerp van de affiche met vet krijt op was getekend, rondzeulden. De ouderwetse drukpers was een grote, zeer dure machine. De zeefdruk van nu is niet alleen goedkoop maar ook een eenvoudiger techniek. De stencilmachine, het lichtdrukapparaat, het copieërapparaat zijn nog eenvoudiger en al voldoende om een affiche te maken. Dat brengt het maken van politieke affiches binnen ieders handbereik. Ook van U!

Pag 16: Duitsland: 4 affiches van Klaus Stacke, 1 van Ernst Voland, 7 tegen de abortusparagraaf Nederland: Buuractie

Rajput windows and the ethereal voice of the sitar. Murals of the legends of Krishna and silks and brocades from Rajasthan. A glimpse of India on your way to New York.

AIR-INDIA

Ash trays and the extensive dirty floors of the airport. The arrivals and departure board of Heathrow and the overalls from Acme. A glimpse of exploitation on your way to New York.

IMMIGRANT-LABOUR

Dit is een uitgave van de Rotterdamse Kunststichting geschreven door Rudolf de Jong (politicoloog, werkzaam bij het Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam) en verschenen ter gelegenheid van de tentoonstelling **'KIJK UIT, kiezen is een keuze!'** in het Lijnbaan-centrum. Mei/juni 1977
beeldredactie en vormgeving: Jan van Toorn met medewerking van Pieter Hilderling

Tegen de uitbuiting van de buitenlandse arbeiders Engeland 1976